

~ МАРКЕТИНГ, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ~

УДК 331.5:159.943.7

DOI:10.32680/2409-9260-2021-9-10-286-287-119-124

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗНАТЬ ТА НАВИЧОК ОСОБИСТОСТІ ТА ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Грінченко Р.В., доктор економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: raya11@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-3366-6154

Андрєєва Я.С., кандидат економічних наук доцент, кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет м. Одеса, Україна
e-mail: ysandreeva8@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3032-8408

***Анотація.** Метою статті виступає дослідження сучасних тенденцій ринку праці, які впливають на попит та компетенції економістів, виявлення шляхів та методик удосконалення необхідних компетенцій за рахунок ефективної організації та самовдосконалення. Методика. Вдосконалення навичок особистості базується на досконалому аналізі сучасних тенденцій ринку праці та виявленні можливостей вдосконалення тих чи інших компетенцій із використанням різних методів та інструментів на рівні освіти та особистості. Результати. Простежено сучасні тенденції ринку праці України. Проаналізовано структуру безробітного населення України. Виявлені тенденції розвитку попиту на ринку праці України. Сформовано перспективний перелік основних компетенцій працівників та сучасні запити на компетенції від роботодавців. Практична значимість. Сформульовані перспективні напрямки розвитку системи освіти на прикладі економістів. Виділені основні інструменти самовдосконалення особистості.*

***Ключові слова:** ринок праці, знання, навички, компетенції, самовдосконалення.*

IMPROVEMENT OF KNOWLEDGE AND PERSONALITY SKILLS

Hrinchenko Raisa, Doctor of economics, associated professor of The economy of enterprise and business organization department, Odesa national economic university, Odesa, Ukraine
e-mail: raya11@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-3366-6154

Andreieiva Yana, Candidate of economics, associated professor of The financial management and stock market department, Odesa national economic university, Odesa, Ukraine
e-mail: ysandreeva8@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3032-8408

***Abstract.** Purpose. The purpose of the article is to study current trends in the labor market, which affect the demand and competencies of economists, identify ways and methods of improving the necessary competencies through effective organization and self-improvement.*

Method. Improving personal skills is based on a thorough analysis of current trends in the labor market and identifying opportunities to improve certain competencies using various methods and tools at the level of education and personality.

Results. The modern tendencies of development of demand on the labor market of Ukraine are traced. The structure of the unemployed population of Ukraine is analyzed. The tendencies of development of demand on the labor market of Ukraine are revealed. The demand for the following professions is increasing: crisis manager, expert in digital transformation, expert in HR-transformation and others. The demand for specialists with knowledge and experience in the field of transformation technologies is due to the consequences of the global pandemic COVID-19, the emergence of crisis consequences in the activities of enterprises and the transition to new tools for doing business. The perspective list of the basic competences of workers and modern inquiries on competences from employers are formed. a list of the main necessary competencies of the future: development of information technologies; cross-functionality; mobility; new forms of employment, etc. The process of self-improvement of the individual must be permanent.

Practical significance. Perspective directions of development of the education system on the example of economists are formulated. The main tools of self-improvement of the personality are allocated. It is impossible to get a modern education and remain a leading specialist all one's life, so it is necessary to apply the tools of self-improvement of a person throughout one's life.

***Keywords:** labor market, knowledge, skills, competencies, self-improvement.*

JEL Classification: J400

Постановка проблеми. Життєдіяльність сучасної людини відбувається у динамічних, нестабільних умовах. Високий рівень конкуренції на сучасному ринку праці висуває вимоги до особистості та персоналу підприємств до постійного вдосконалення знань, вмінь та навичок у відповідності до зміни потреби ринку та перспектив подальшого розвитку. Одним з інструментів досягнення успіху виступає вдосконалення навичок самоорганізації людини, як особистості, та вдосконалення загальної системи самоорганізації персоналу підприємства.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки багато зарубіжних та вітчизняних вчених приділяють значну увагу питанням дослідження тенденцій ринку праці, потреб роботодавців та перспектив удосконалення знань, вмінь та навичок персоналу. Питання аналізу тенденцій сучасного ринку праці досліджуються у працях таких провідних зарубіжні та вітчизняних вчених, як: Амоші О., Бандур С., Бараник З., Бартельса Г., Близняк В., Богині Д., Брюховецької Н., Власюк О., Геєць В., Гнибіденко І., Грішнова О., Долішнього М., Заславської Т., Заяць Т., Качан Є., Корецького М., Коропчук Т., Кравченко І., Купалов Г., Лібанової Е., Лісогор Л., Лозовського Л., Макаренка П., Макарова О., Мірошніченко Т., Мойсеєнко В., Новікова В., Онікієнко В., Павлова О., Парфенцева Н.О., Петюх В., Пірожкова С., Пономаренко І., Рібаковського В., Саєнко Ю., Саріогло В., Симончук О., Хмелюк А., Чумаченко М., Шевченко Л., Шапошникова К. тощо. Проте тенденції ринку праці відображають ті перспективи розвитку особистості, які є необхідними для формування конкурентоспроможного робітника на сучасному ринку праці.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вдосконалення навичок особистості повинно базуватись на досконалому аналізі сучасних тенденцій ринку праці та виявленні можливостей вдосконалення тих чи інших компетенцій із використанням різних методів та інструментів.

Мета дослідження. Метою статті виступає дослідження сучасних тенденцій ринку праці, які впливають на попит на компетенції економістів, виявлення шляхів та існуючих методик удосконалення необхідних компетенцій за рахунок ефективної самоорганізації та самовдосконалення.

Основний матеріал. За результатами дослідження сучасного ринку праці України слід відмітити, що більшість працівників у 2020 році були зайняті в оптовій та роздрібній торгівлі, далі йде сільське, лісове та рибне господарство та промисловість (рис. 1).

Рис. 1 Структура зайнятого населення за видами економічної діяльності в Україні в 2020 році

Джерело: складено авторами за матеріалами [1]

Слід зауважити, що особливості здійснення діяльності у торгівлі та сфері послуг висувають вимоги до постійного вдосконалення комунікативних та організаційних навичок у працівників. Високий рівень конкуренції у сфері торгівлі вимагає постійного удосконалення навичок та технологій продаж та взаємодії з клієнтами.

Проте слід також звернути увагу на структуру безробітного населення України у 2020 році та проаналізувати можливі причини такого безробіття (табл. 1).

Таблиця 1

Безробіття населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості в Україні у 2010-2020 рр.

	Безро-бітне насе-лення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб	за причинами незайнятості, відсотків								
		Вивіль-нені з еко-номічних причин	Звіль-нені за влас-ним бажан-ням, за уго-дою сторін	Звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту або договору найму	не працевлаштовані після закінчен-ня закладів освіти	робота має сезонний харак-тер	не зайняті через виконання домашн-ix (сімейни) обов'язків тощо	звільнені за станом здоров'я, через оформлен-ня пенсії	Демобілізовані з військо-вої строкової служби	інші причини
2010	1 713,9	33,0	27,2	10,0	15,5	6,3	2,4	0,9	1,3	3,4
2011	1 661,9	27,7	30,1	9,2	18,1	6,9	2,5	0,9	1,2	3,4
2012	1 589,8	23,5	34,0	8,4	16,9	8,8	2,5	1,5	1,4	3,0
2013	1 510,4	21,9	34,6	8,1	16,8	8,4	3,8	1,2	1,0	4,2
2014	1 847,6	22,3	31,8	7,8	16,7	9,3	4,6	1,4	0,3	5,8
2015	1 654,7	27,8	28,9	7,5	16,4	9,9	3,7	0,9	0,3	4,6
2016	1 678,2	22,4	33,0	9,4	15,6	9,7	3,2	1,8	0,7	4,2
2017	1 698,0	23,2	34,5	8,2	12,2	10,1	4,9	2,0	0,7	4,2
2018	1 578,6	20,7	38,0	9,5	9,8	9,4	4,7	1,1	0,9	5,9
2019	1 487,7	21,5	39,6	8,9	9,4	9,6	3,3	3,4	0,8	3,5
2020	1 674,2	22,9	34,1	9,7	9,3	10,2	2,9	3,0	0,5	7,4

Джерело: складено авторами за матеріалами [1]

Аналізуючи дані таблиці 1, слід звернути увагу на показник частки не працевлаштованих після закінчення закладів освіти. Хоча рівень даного показника у структурі безробітного населення за період 2010-2020 років зменшився, рівень його у 2020 році не може не викликати занепокоєння. Тобто 9,3 % випускників закладів освіти залишаються безробітними, причинами цього може стати: високий рівень тіньової економіки в країні, коли випускників офіційно не оформлюють, а також не відповідність отриманих випускниками компетенцій сучасним потребам ринку праці. Тому питання вдосконалення навичок самоорганізації особистості набувають все більшої важливості.

За даними Державного центру зайнятості, що висвітлені у доповіді Національного Агентства Кваліфікацій [2], більшість зареєстрованих вакансій в Одеській області за період жовтень-листопад 2020 року у сільському, лісовому та рибному господарстві (8142 вакансії), по, в першу чергу, пов'язано із сезонним характером праці в даній сфері; освіти (3030 вакансій); оптовій та роздрібній торгівлі (2538 вакансій); транспорті (2462 вакансії). Наявність великої кількості вакансій у зазначених сферах свідчить про необхідність удосконалення навичок особистості, пов'язаних із найбільш затребуваними вакансіями, більшість з яких потребують навичок самовдосконалення та переорієнтації під динамічні потреби ринку.

У той самий час збільшується попит на такі професії: антикризовий менеджер, експерт з цифрової трансформації, експерт з HR-трансформації та інші. Попит на спеціалістів із знанням та досвідом у сфері трансформаційних технологій, зумовлюється наслідком дії всесвітньої пандемії COVID-19, появою кризових наслідків у діяльності підприємств та переходом на новий інструментарій здійснення бізнесу.

Як зазначає Т.В. Обелець [3]: «...згідно дослідженням економістів, які є прибічниками концепції «технологічного прогресу, спрямованого на витіснення рутинної праці» (routine-biased technological change – RBTC) [4], наслідком RBTC буде поляризація структури зайнятості: в середині професійної шкали буде спостерігатися провал, тоді як зростання

зайнятості буде відбуватися на полюсах, де концентруються, з одного боку, робочі місця, що потребують низької кваліфікації (найменш оплачувані), а з іншого - високої (найбільш оплачувані)». Таким чином, нейтралізація такого провалу потребує зміни у відношенні особистості до самовдосконалення протягом всієї трудової діяльності.

Згідно з висновками у Доповіді «Дослідження та аналіз вакансій і потреб у кваліфікованих кадрах у країнах ЄС, Республіці Молдова та Україні» [5] очікується збільшення попиту на такі професії:

- інженери та дизайнери в області високих технологій: ІТ-послуги (електроніка, високі технології, підтримка); спеціалісти харчової, фармацевтичної промисловості, розробники технологічних рішень;
- експерти в галузі біології, агрономії (нові сучасні сільськогосподарські технології, раціональне використання ґрунтів тощо) і медицини;
- муніципальні працівники, спеціалісти у сфері продажу продуктів харчування та продовольства.

Тобто залишається популярним в Україні попит на спеціалістів в області високих технологій, що є однією з головних тенденцій світового ринку праці.

Аналізуючи сучасні дослідження відносно ринку праці, слід звернути увагу на результати висвітлені у доповіді [6], де зазначається перелік основних необхідних компетенцій майбутнього, а саме:

- розвиток інформаційних технологій;
- крос-функціональність;
- мобільність;
- нові форми зайнятості тощо.

Розвиток інформаційних технологій, інтернету, поява нового програмного забезпечення та нових технологій сприйняття інформації висувають вимоги до адаптації особистості та опанування інноваційними розробкам у досить короткі терміни. Крос-функціональність проявляється у необхідності поєднання декількох, часто зовсім несуміжних областей знань для виконання поставлених завдань. Глобалізаційні чинники та поширення міжнародного спілкування сприяють нарощуванню потенціалу використання іноземних мов, знання яких стає обов'язковим при виконанні деяких видів робіт. Високий рівень необхідних здібностей до мобільності висувається у зв'язку із високою динамічністю та невизначеністю сучасного світу. Поява нових форм зайнятості, особливо у зв'язку із нарощуванням обсягів дистанційної роботи та спілкування внаслідок дії всесвітньої пандемії COVID-19, сприяє розвитку компетентностей, пов'язаних із швидким, дистанційним виконанням завдань.

За результатами аналізу для компанії Microsoft, виявлено, що найчастіше вимагають роботодавці від кандидатів [6]: навички усного та письмового спілкування; уміння працювати з Microsoft Office; уважність до дрібниць; здатність самостійно вирішувати завдання; самоініціативність, самомотивованість; організаторські здібності; здатність працювати у незалежному режимі; уміння працювати з Microsoft PowerPoint; управління проектами; досвід діяльності, пов'язаної з продажами; уміння виявляти й вирішувати проблеми; орієнтація на обслуговування клієнтів; уміння розподіляти час; здатність до розвитку бізнесу; аналітичні навички; уміння працювати з Microsoft Word; уміння розмовляти двома та більше мовами; розвинені навички міжособистісного спілкування; ділова етика; уміння працювати в операційній системі Linux.

Деякі з виявлених потреб є специфічними саме для країн, де проводився аналіз, як, наприклад останній пункт. Проте більшість з них є типовими запитамі і з боку роботодавців в Україні, причому більшість із зазначених вимог є результатом самовдосконалення особистості протягом всієї кар'єри.

Водночас у даній доповіді зазначається, що «знання та навички випускників, що приходять на ринок праці, не відповідають очікуванням роботодавців за такими основними параметрами:

- відсутність практичних навичок після закінчення навчального закладу;
- відсутність знань про сучасні інноваційні способи виробництва;
- недостатні мовні та комунікативні навички;
- досить абстрактне знання про «зелену» економіку, відповідальне споживання, ефективність використання енергії на практиці тощо.

Висновки. Розглядаючи перспективи вдосконалення знань та навичок особистості слід зазначити, що підхід до вирішення даного питання повинен бути комплексним, тобто необхідно створити діючу та ефективну сферу освіти. Після навчання студент повинен

мати ті знання, навички та компетенції, які відповідають та тісно пов'язані із потребами роботодавців на ринку праці.

Підсумовуючи проведене дослідження, слід зазначити такі перспективні напрямки розвитку системи освіти на прикладі економістів:

- впровадження дуальної освіти, де студент 50% часу навчання проводить у навчальному закладі, а інші 50% - на підприємстві. Такий підхід надає переваги в одночасному застосуванні на практиці знань та навичок студентів, урахуваючи потреби роботодавців;
- розширення переліку практичних тренінгів у навчальних планах економістів, що створить передумови для отримання специфічних практичних навичок за обраними компетенціями;
- введення тренінгів за основними програмними продуктами, що використовуються сучасними спеціалістами під час практичної роботи (1С, ERP та CRM системи тощо);
- активізація співпраці із провідними науковими центрами, лабораторіями із інноваційних розробок для збільшення рівня обізнаності студентів про сучасний рух та особливості інновацій в Україні та світі;
- впровадження вільного доступу студентів до Європейських та світових баз даних, специфічної літератури та розробок;
- впровадження англійських програм або окремих курсів в навчальні плани для активізації та поліпшення рівня володіння англійською мовою студентів;
- розвиток навичок комунікативного блоку: ділова етика, розв'язання конфліктів, сучасне ділове спілкування, управління взаємовідносинами тощо;
- збільшення блоку соціальних дисциплін спрямованих на розвиток соціальної відповідальності особистості;
- підтримка та розвиток знань та навичок, пов'язаних із енергозберігаючими технологіями;
- поглиблення та впровадження інструментарію управління часом особистості та підприємств;
- впровадження міждисциплінарних тренінгів, що поєднують різноманітні напрями навчання для розвитку кросс-функціональності;
- посилення забезпечення самостійної роботи із акцентами на самомотивацію та самодисциплінованість;
- введення елементів командної роботи із пропрацюванням організаторських здібностей.

Даний перелік не є остаточним, враховуючи сучасні потреби ринку праці. Проте він є базовим для перспектив подальшого розвитку освіти та системи самовдосконалення особистості.

З іншого боку, процес самовдосконалення особистості повинен носити перманентний характер. Неможливо отримати сучасну освіту та все життя залишатись провідним спеціалістом, тому необхідно застосовувати інструментарій самовдосконалення особистості протягом усього життя людини. До основних таким інструментів відносять:

- впровадження інструментарію тайм-менеджменту у життя: цілепокладання, пріоритетизація завдань, планування та оптимізація із використанням сучасних програмних продуктів, методів та методик;
- постійне вдосконалення мовних навичок. За оцінками експертів володіння англійською мовою збільшує ставку заробітної плати робітника майже вдвічі;
- розвиток інтелектуальних та культурних здібностей особистості через літературу, музику та інші напрями мистецтва;
- розвиток емоційного інтелекту;
- підтримка здоров'я та фізичного стану із популяризацією здорового образу життя.

Список літератури

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 21.09.2021).
2. Національна агенція кваліфікації. Сучасні тенденції на зареєстрованому ринку праці України (вакансії та безробітні). URL: https://drive.google.com/file/d/1M1qWChQtY2MO38ucT0M0-_cdcq86vBso/view (дата звернення 21.09.2021).
3. Обелецька Т.В. Сучасні тенденції трансформації ринку праці. Ефективна економіка. 2020. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/106.pdf (дата звернення

21.09.2021).

4. Vivarelli, M. (2014) Innovation, Employment and Skills in Advanced and Developing Countries: A Survey of Economic Literature. *Journal of Economic Issues*. 48, no. 1.123-154.

5. Дослідження та аналіз вакансій і потреб у кваліфікованих кадрах у країнах ЄС, Республіці Молдова та Україні. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@sro-budapest/documents/publication/wcms_244735.pdf (дата звернення 25.09.2021).

6. Сучасні тенденції розвитку ринку праці в Україні: наукова доповідь / [Джинчарадзе Н.Г., Боков О.В., Гулевич О.Ю., Вітряк Т.Б., Шостак І.В., Куліков Г.Т., Красівський Д.О., Савченко Н.В., Савенко О.О., Літвінчук Л.Й.]. К. : ІПК ДСЗУ, 2018. 42 с.

References

1. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2021). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].

2. National Qualifications Agency. Current trends in the registered labor market of Ukraine (vacancies and unemployed). Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1M1qWChQtY2MO38ucT0M0-_cdcq86vBso/view [in Ukrainian].

3. Obeletska, T.V. (2020). Current trends in the labor market transformation. *Efektivna ekonomika*, 5. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/106.pdf. [in Ukrainian].

4. Vivarelli, M. (2014). Innovation, Employment and Skills in Advanced and Developing Countries: A Survey of Economic Literature. *Journal of Economic*, 48, 1, 123-154.

5. Research and analysis of vacancies and needs for qualified personnel in the EU, the Republic of Moldova and Ukraine. Retrieved from <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@sro->. [in Ukrainian].

6. Suchasni tendentsii rozvytku rynku pratsi v Ukraini: naukova dopovid (2019). [Dzhyncharadze, N.H., Bokov, O.V., Hulevych, O.Iu., Vitriak, T.B., Shostak, I.V., Kulikov, H.T., Krasivskyi, D.O., Savchenko, N.V., Savenko, O.O., Litvinchuk, L.I.]. К. : ІПК ДСЗУ. [in Ukrainian]